

สภาพและลักษณะการจัดการปลูกถั่วลิ้นเตาในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์

สภาพทั่วไปของการปลูกถั่วลิ้นเตาในประเทศไทย

ถั่วลิ้นเตานอกจากจะปลูกมากในจังหวัดเพชรบูรณ์ ในกิ่งอำเภอเขาค้อแล้ว ถั่วลิ้นเตายังปลูกประปรายในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน และภาคตะวันออกเฉียงเหนือในบางจังหวัด จากตารางที่ 2.3 สภาพการปลูกในพื้นที่อื่น ๆ นอกเหนือจากเขตจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นดังนี้

1. สภาพการปลูกถั่วลิ้นเตาในเขตภาคเหนือตอนบน²³

ในเขตภาคเหนือตอนบน สภาพการปลูกจะเริ่มในฤดูหนาว คือเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนไปจนถึงเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สภาพอากาศทั่วทั้งภาคจะหนาวเย็น เหมาะสำหรับการเจริญเติบโตของถั่วลิ้นเตา เกษตรกรส่วนใหญ่จะทำการปลูกถั่วลิ้นเตาในพื้นที่ที่ทำการ โดยเริ่มทำการปลูกหลังจากเก็บเกี่ยวข้าวนาปีเรียบร้อยแล้ว พื้นที่ปลูกในภาคเหนือสามารถกระทำได้ในทุกพื้นที่ที่ใกล้แหล่งน้ำ อุณหภูมิและสภาพอากาศหนาวเย็นช่วยย้ให้ถั่วลิ้นเตาเจริญเติบโตเร็ว ไม่ค่อยมีโรคพืชและแมลงรบกวน เกษตรกรจะปลูกถั่วลิ้นเตาในช่วงฤดูหนาวเพียงฤดูเดียว และมักจะปลูกถั่วลิ้นเตา เนื่องจากเคยปลูกเป็นประจำทุกปี นิยมปลูกพันธุ์ฝักใหญ่ แต่ในสภาพปัจจุบัน การปลูกถั่วลิ้นเตาในเขตภาคเหนือตอนบนเริ่มลดลง จากตารางที่ 2.3 การลดลงของการปลูกถั่วลิ้นเตานั้นเป็นเพราะโรคและแมลงเริ่มระบาดมากขึ้นแม้แต่ในฤดูหนาว และทำความเสียหายให้แก่ไร่ถั่วลิ้นเตาเป็นอย่างมาก เมื่อเปรียบเทียบกับพืชผักชนิดอื่นที่เกษตรกรสามารถเลือกปลูกได้ เช่น กระหล่ำปลี กระหล่ำดอก บร็อคโคลี่ พริก ข้าวโพดหวาน มะเขือยาว ทำให้เกษตรกรหันมาปลูกพืชอื่นที่หารายได้ให้ดีกว่า และเหตุผลอีกประการหนึ่งคือเกษตรกรเริ่มที่จะดูภาวะตลาด โดยถือราคาในปีก่อนเป็นเกณฑ์ หากราคาคต่ำในปีก่อน ในฤดูปลูกต่อไปเกษตรกรจะหันไปปลูกพืชผักชนิดอื่น ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ อำเภอที่ปลูกมากที่สุดคือ อำเภอสารภี เป็นพันธุ์ฝักใหญ่ และที่อำเภอสันทราย ตำบลหนองไคร้, อำเภอเมือง ตำบลสันผีเสื้อ จะปลูกพันธุ์ฝักเล็ก จังหวัดลำปาง²⁴ มีพื้นที่การ

²³สัมภาษณ์ นักวิชาการเกษตร, สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่, 12 กุมภาพันธ์ 2530.

²⁴สัมภาษณ์ นักวิชาการเกษตร, สำนักงานเกษตรจังหวัดลำปาง, 16 มีนาคม 2530.

ปลูกมากที่สุด ในอำเภอแจ้ห่ม ซึ่งจะเป็นการปลูกเพื่อจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ ในเขตอำเภอเมืองเป็นการปลูกถั่วลันเตาพันธุ์ที่รับประทานเมล็ด ซึ่งบริษัทผู้ผลิตอาหารกระป๋องนำพันธุ์มาให้ปลูกและรับซื้อทั้งหมดในราคาประกัน ส่วนจังหวัดอื่น ๆ นอกเหนือจากสองจังหวัดนี้พื้นที่การปลูกน้อยเมื่อเทียบกับสองจังหวัดข้างต้น ซึ่งมีพื้นที่ปลูกคิดเป็นร้อยละ 38 และร้อยละ 26 ของพื้นที่การปลูกถั่วลันเตาในเขตภาคเหนือตอนบน จังหวัดที่มีพื้นที่ปลูกเป็นอันดับสามคือจังหวัดเชียงราย มีพื้นที่ปลูกร้อยละ 19 ของพื้นที่การปลูกถั่วลันเตาในเขตภาคเหนือตอนบน การปลูกจะปลูกในพื้นที่ภูเขาสูง โดยเกษตรกรเป็นชาวเขาและเป็นการปลูกเพื่อป้อนตลาดผู้บริโภคภายในจังหวัดเท่านั้น

สภาพการปลูกในจังหวัดต่าง ๆ นั้น มีแนวโน้มที่จะลดลง เกษตรกรจะปลูกซ้ำที่เดิมปลูกเปลี่ยนสลับกับพืชอื่น จึงไม่ค่อยมีปัญหาในเรื่องของพื้นที่เดิมจะเป็นแหล่งเพาะเชื้อโรค

สภาพดินฟ้าอากาศมีส่วนอย่างมากในการเจริญเติบโตของถั่วลันเตา หากสภาพอากาศผิดปกติอย่างมากจะทำให้การเจริญเติบโตของเชื้อโรคเป็นไปรวดเร็วขึ้น ในระยะ 2 - 3 ปี นับตั้งแต่ปี 2527 เป็นต้นมา สภาพอากาศเริ่มแปรปรวน อากาศของภาคเหนือตอนบนอุณหภูมิสูงกว่าปีก่อน ๆ อย่างรวดเร็ว การเจริญเติบโตของโรคและแมลงเป็นไปอย่างดี ผลผลิตที่ได้น้อย ทำให้เกษตรกรบางส่วนเลิกปลูกถั่วลันเตาหันไปปลูกพืชอื่นแทน นับตั้งแต่ปีที่ผลผลิตของคนเสียหายและเกษตรกรประสบภาวะขาดทุนจากการปลูก

2. สภาพการปลูกถั่วลันเตาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การปลูกถั่วลันเตาจะเป็นไปในทำนองเดียวกับเขตภาคเหนือตอนบนซึ่งปลูกถั่วลันเตาในฤดูหนาว ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนไปจนถึงเดือนกุมภาพันธ์ เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นชาวไร่ การปลูกจะทำงานที่หยาบไต่ จะใช้แรงงานจ้างมากกว่าแรงงานคนในครอบครัว เกษตรกรจะปลูกเฉพาะในฤดูหนาว เนื่องจากเป็นฤดูที่โรคและแมลงรบกวนน้อยและจะมีพืชหมุนเวียนสลับกันตลอดปี เกษตรกรส่วนใหญ่ในเขตนี้จึงมีความเห็นว่าถั่วลันเตาเป็นพืชที่ปลูกง่าย อย่างไรก็ตามจะปลูกเพียงปีละ 1 ไร่เท่านั้น ในฤดูอื่นจะปลูกพืชชนิดอื่นทดแทน จังหวัดที่มีการปลูกมากที่สุดและรองลงมาได้แก่จังหวัดนครราชสีมา , จังหวัดกาฬสินธุ์ ในปี 2528/29 ในจังหวัดนครราชสีมา มีอำเภอที่ปลูกมากที่สุดคืออำเภอเขาสอง ซึ่งมีการปลูกอยู่เพียงไม่กี่ราย พื้นที่ปลูกต่อไร่ต่อคนเป็นจำนวนประมาณ 4-6 ไร่

สภาพการปลูกในจังหวัดต่าง ๆ นั้น ยังคงปลูกในพื้นที่เดิม สลับกับการปลูกพืชชนิดอื่น จึงไม่ค่อยมีปัญหาในเรื่องของการสะสมโรคพืชในดิน

สภาพดินฟ้าอากาศจะมีผลต่อการเจริญเติบโตทั้งของถั่วลันเตาและโรคพืชของถั่วลันเตา ในฤดูหนาวถั่วลันเตาเจริญเติบโตได้ดี โรคพืชและแมลงน้อย แต่ถ้าหากมีฝนตกอุณหภูมิสูง

ขึ้นเร็ว จะมีผลให้สภาวะแวดล้อมเหมาะกับการเจริญเติบโตของโรคพืชและแมลง ซึ่งอาจจะทำให้เกิดโรคราได้ง่าย การระบาดของโรคราส่งผลเสียหายให้แก่ผลผลิตเป็นอย่างมากเมื่อเชื้อราเข้าไปทำลายเนื้อเยื่อได้สำเร็จเมื่อใดแล้ว การใช้ยาอาจไม่ได้ผล เกษตรกรสามารถทำได้เพียงบรรเทาความรุนแรงของโรคลงได้บ้าง โดยการพ่นยาปราบศัตรูพืช

สภาพการปลูกถั่วลิ้นเต้าในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์

1. ที่ตั้งและอาณาเขต²⁵

จังหวัดเพชรบูรณ์ตั้งอยู่ภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย อยู่ตรงบริเวณระหว่างภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดเลย

ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดลพบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดชัยภูมิและจังหวัดขอนแก่น

ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดพิจิตร จังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดนครสวรรค์

2. ขนาด

จังหวัดเพชรบูรณ์มีเนื้อที่ประมาณ 12,688.416 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 7.9 ล้านไร่ มีลักษณะการใช้ที่ดิน ดังนี้

- พื้นที่ทำการเกษตร ประมาณ 3,923,899 ไร่ หรือ ร้อยละ 49.56
- พื้นที่ป่า ประมาณ 2,218,750 ไร่ หรือ ร้อยละ 28.02
- พื้นที่ใช้ประโยชน์อื่น ๆ ประมาณ 1,775,111 ไร่ หรือ ร้อยละ 22.42

พื้นที่ของจังหวัดเพชรบูรณ์ แบ่งออกเป็นแต่ละอำเภอและกิ่งอำเภอดังนี้

1. อำเภอเมือง เพชรบูรณ์
2. อำเภอหล่มสัก
3. อำเภอหล่มเก่า
4. อำเภอวิเชียรบุรี
5. อำเภอชนแดน

²⁵สำนักงานจังหวัดเพชรบูรณ์, บรรยายสรุปจังหวัดเพชรบูรณ์. (จังหวัดเพชรบูรณ์, มกราคม 2530), หน้า 23-44.

6. อำเภอหนองไผ่
7. อำเภอศรีเทพ
8. อำเภอ빙สามพัน
9. กิ่งอำเภอน้ำหนาว
10. กิ่งอำเภอวังโป่ง
11. กิ่งอำเภอเขาค้อ

3. ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดเพชรบูรณ์มีภูมิประเทศเป็นที่ลุ่มแบบท้องกระทะ ประกอบด้วยเนินเขา ป่า และที่ราบเป็นตอน ๆ สลับกันไป พื้นที่มีลักษณะลาดชันจากเหนือลงไปสู่ใต้ ตอนเหนือมีทิวเขาสูง ตอนกลางของจังหวัดเป็นที่ราบและมีเทือกเขาเพชรบูรณ์หนาบกันไปทั้งสองข้าง ทั้งทางทิศตะวันออกและทิศตะวันตก ถ้าอยู่ในตัวจังหวัดจะมองเห็นภูเขาล้อมรอบทั้งสี่ด้าน มีแม่น้ำป่าสัก ซึ่งเป็นแม่น้ำสำคัญที่สุดของจังหวัดไหลผ่านตอนกลางของจังหวัดจากทิศเหนือไปทิศใต้ ยาวประมาณ 350 กิโลเมตร ต้นน้ำเกิดจากภูเขาผาลานในจังหวัดเลย และมีห้วย ลำธาร หลายสาย เกิดจากภูเขาเพชรบูรณ์ แม่น้ำป่าสักไหลผ่านอำเภอหล่มเก่า อำเภอหล่มสัก อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ อำเภอหนองไผ่ อำเภอ빙สามพัน อำเภอวิเชียรบุรีและอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ในฤดูฝน ถ้าฝนตกชุกน้ำจะไหลท่วมล้นฝั่งทำให้เกิดอุทกภัยอย่างฉับพลันเนื่องจากแม่น้ำป่าสักเป็นแม่น้ำที่แคบ ส่วนในฤดูแล้งน้ำจะตื้นเขินขาดตอนเป็นช่วง ๆ ไม่มีน้ำเพียงพอสำหรับการเกษตร นอกจากนี้ยังมีห้วยหนอง คลองบึง ปรากฏอยู่ทั่วไป เช่น ลำน้ำเข็ก หนองขาม หนองแค หนองนารี บึงสามพัน เป็นต้น อยู่กระจัดกระจายทั่วไปในพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์

4. สภาพภูมิอากาศ

เนื่องจากจังหวัดเพชรบูรณ์มีภูเขาล้อมรอบ จึงทำให้อากาศร้อนจัดในฤดูร้อนและหนาวจัดในฤดูหนาว โดยเฉพาะในท้องที่กิ่งอำเภอน้ำหนาว กิ่งอำเภอเขาค้อ และอำเภอหล่มเก่า ตอนบน อากาศจะหนาวจัดมากที่สุดของจังหวัด ตามปกติฤดูร้อนจะเริ่มในเดือนมีนาคมถึงเดือนมิถุนายน ฤดูฝนจะเริ่มในเดือนกรกฎาคมถึงเดือนตุลาคม ส่วนในฤดูหนาวจะเริ่มในเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี

5. แหล่งน้ำ

อาชีพของชาวจังหวัดเพชรบูรณ์ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยใช้น้ำฝน และแหล่งน้ำธรรมชาติ ซึ่งได้แก่ ห้วย หนอง คลอง บึง ซึ่งมีอยู่กระจัดกระจายทั่วไปในพื้นที่และมีแหล่งน้ำที่สำคัญคือ

แม่น้ำป่าสัก เป็นแหล่งน้ำที่สำคัญและถือเป็นสายเลือดใหญ่ที่สุดของจังหวัดเพชรบูรณ์ ไหลผ่าน อำเภอหล่มเก่า อำเภอหล่มสัก อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ อำเภอหนองไผ่ อำเภอปึงสามพัน อำเภอวิเชียรบุรี อำเภอศรีเทพ ตลอดจนแนวจังหวัดจากทางเหนือลงใต้ ในฤดูฝนถ้ามีฝนตกชุก น้ำก็จะท่วมล้นสองฝั่ง ในบางปีเกิดอุทกภัยตามบริเวณริมฝั่งของแม่น้ำทั้งสองข้าง ทำให้เกิดความเสียหายแก่พื้นที่ทำการเกษตร ชาวเพชรบูรณ์ได้อาศัยน้ำจากแม่น้ำนี้ทำการเกษตรและใช้สำหรับบริโภค ในฤดูแล้งน้ำจะแห้งขอดเป็นตอน ๆ ไม่เพียงพอแก่การทำกรเกษตร

ฝายศรีจันทร์ ตั้งอยู่ที่ตำบลท่าอิฐ อำเภอหล่มสัก เป็นแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร สามารถกักน้ำไว้ให้ประชาชนทำการเกษตรได้ตลอดปี

อ่างเก็บน้ำห้วยป่าแดง เป็นอ่างเก็บน้ำที่กรมชลประทานสร้างกั้นลำห้วยป่าแดง เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้เพื่อการเกษตร การประปา และขยายพันธุ์ปลา ตั้งอยู่ที่ตำบลป่าเลา อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ สามารถเก็บกักน้ำไว้ใช้ได้ตลอดปี

นอกจากแหล่งน้ำที่กล่าวมาแล้วนี้ เกษตรกรยังได้ใช้น้ำจาก ห้วย หนองคลอง บึง ซึ่งมีอยู่ทั่วไปในพื้นที่เป็นแหล่งน้ำ เพื่อการเกษตรอีกด้วย

6. สภาพทางเศรษฐกิจ

สภาพเศรษฐกิจของจังหวัดเพชรบูรณ์ ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งเป็นอาชีพของประชากรส่วนใหญ่ กว่าร้อยละ 85 ของประชากรทั้งจังหวัด เกษตรกรทำการเพาะปลูกพืช ได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วเขียว ข้าวฟ่าง ฝ้าย งา ถั่วเหลือง ถั่วลิสง มะขามหวาน ยาสูบ ในอำเภอทางตอนเหนือของจังหวัด ซึ่งได้แก่อำเภอหล่มสัก กิ่งอำเภอเขาค้อและกิ่งอำเภอน้ำหนาว มีการปลูกพืชผัก ไม้เมืองหนาว ไม้ดอกไม้ประดับ อาชีพอื่น ๆ ที่สำคัญคือ การเลี้ยงสัตว์ การประมง การป่าไม้ ในการประกอบอาชีพทางการเกษตรส่วนใหญ่ยังอาศัยน้ำฝน พื้นที่การเกษตรมีจำนวนทั้งสิ้น 3,923,899 ไร่ จำแนกได้ดังนี้

พืชไร่	2,520,364	ไร่
ทำนา	1,142,449	ไร่
ทำสวน	120,515	ไร่
พืชผัก	42,936	ไร่
ไม้ดอก ไม้ประดับ	766	ไร่
อื่น ๆ	96,859	ไร่

ประชากรการเกษตรในรอบปีการผลิต 2529/2530 จังหวัดเพชรบูรณ์ มีครัวเรือนการเกษตร 139,406 ครัวเรือน มีเกษตรกร 697,030 คน การกระจายของประชากรการเกษตร

ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ดังตาราง 3.1 เกษตรกรในเขตกิ่งอำเภอน้ำหนาว อำเภอหล่มสัก และกิ่งอำเภอเขาค้อ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในการปลูกพืชผัก

ในรอบปีการผลิต 2529/30 จังหวัดเพชรบูรณ์ มีมูลค่าผลผลิตภาคเกษตรกรรมเป็นจำนวนทั้งสิ้น 7,745.51 ล้านบาท แยกเป็นดังนี้

พืช	มีมูลค่า	6,967.14	ล้านบาท
ปศุสัตว์	มีมูลค่า	715.49	ล้านบาท
ประมง	มีมูลค่า	60.71	ล้านบาท
ป่าน้ำ	มีมูลค่า	2.27	ล้านบาท

ในจังหวัดเพชรบูรณ์ การปลูกถั่วลิสงเตาจะทำการปลูกในพื้นที่เกษตรกรรมที่เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกพืชผัก ซึ่งได้แก่ อำเภอหล่มสักและกิ่งอำเภอเขาค้อ²⁶ โดยเฉพาะในกิ่งอำเภอเขาค้อเป็นแหล่งปลูกถั่วลิสงเตาที่มากที่สุดในจังหวัดเพชรบูรณ์ พื้นที่เพาะปลูกถั่วลิสงเตาในปี 2529/2530 มีทั้งหมด 1,264 ไร่ ดังตารางที่ 3.2

²⁶สัมภาษณ์ นักวิชาการเกษตร, สำนักงานเกษตรจังหวัดเพชรบูรณ์, 15 พฤศจิกายน

ตารางที่ 3.1 แสดงพื้นที่ทำการเกษตร จำนวนครัวเรือน และจำนวนเกษตรกรของจังหวัด
เพชรบูรณ์

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	พื้นที่ทำการเกษตร (ไร่)	จำนวนครัวเรือน เกษตร(ครัวเรือน)	จำนวนเกษตรกร (คน)
อำเภอเมืองเพชรบูรณ์	484,979	20,927	104,635
อำเภอหล่มสัก	385,490	18,864	94,320
อำเภอหล่มเก่า	348,957	10,997	54,985
อำเภอชนแดน	446,299	9,965	49,825
อำเภอหนองไผ่	548,804	19,962	98,460
อำเภอบึงสามพัน	387,420	12,994	64,970
อำเภอวิเชียรบุรี	624,300	21,976	109,880
อำเภอศรีเทพ	328,506	10,437	52,185
กิ่งอำเภอน้ำหนาว	109,870	3,705	18,525
กิ่งอำเภอวังโป่ง	184,508	6,272	31,360
กิ่งอำเภอเขาค้อ	74,766	3,577	17,885
รวมทั้งจังหวัด	3,923,899	139,406	697,030

ที่มา. สำนักงานเกษตรจังหวัดเพชรบูรณ์

ตารางที่ 3.2 แสดงพื้นที่การเพาะปลูกประจำเดือนในปีการเพาะปลูก 2529/2530 และจำนวนเกษตรกรผู้ปลูกในแต่ละเดือน

เดือน	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	จำนวนเกษตรกร (ครัวเรือน)
มกราคม	150	82
กุมภาพันธ์	112	79
มีนาคม	98	42
เมษายน	98	40
พฤษภาคม	100	61
มิถุนายน	70	37
กรกฎาคม	75	58
สิงหาคม	80	30
กันยายน	82	25
ตุลาคม	144	42
พฤศจิกายน	132	58
ธันวาคม	153	62
รวม	1,264	616

ที่มา. สำนักงานเกษตรกิ่งอำเภอเขาค้อ : จากการสัมภาษณ์พ่อค้าท้องถิ่น

ลักษณะการจัดการของเกษตรกรในการปลูกถั่วลิสงในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์

การปลูกถั่วลิสงในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งปลูกมากที่สุดที่ตำบลทุ่งสมอและตำบลแคมป์สน กิ่งอำเภอเขาค้อ และบนยอดเขาสูงในเขตอำเภอหล่มสัก เกษตรกรจะปลูกถั่วลิสงได้ตลอดทั้งปี เนื่องจากลักษณะของถั่วลิสงชอบอากาศเย็น และหากปลูกในฤดูอื่นนอกเหนือจากฤดูหนาว ควรจะปลูกในที่ราบแถบภูเขา สภาพของจังหวัดเพชรบูรณ์ในเขตกิ่งอำเภอเขาค้อและอำเภอหล่มสักประกอบไปด้วยเทือกเขาเพชรบูรณ์ อากาศจึงเย็นตลอดปี จึงเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการปลูกถั่วลิสง ตลอดทั้ง 3 ฤดูกาล ซึ่งได้แก่ฤดูหนาว ฤดูร้อน และฤดูฝน ซึ่งในแต่ละฤดูกาลก็มีสภาพการปลูก ตลอดจนปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นแตกต่างกันดังนี้คือ

1.1 ฤดูหนาว

เป็นฤดูกาลที่เหมาะสมกับการเจริญเติบโตของถั่วลิสง อย่างไรก็ตามเมื่อถั่วลิสงเจริญเติบโตขึ้น สภาพพื้นที่ที่เป็นภูเขาสูงเช่นเขาค้อ จะมีหมอกหนาในตอนเช้าและปกคลุมเป็นเวลานาน ทำให้เกิดเป็นละอองน้ำจืดที่ไซของถั่วลิสง ละอองหมอกเหล่านี้เป็นตัวที่นำเอาเชื้อราต่าง ๆ ไปด้วย ทำให้เกิดโรคต่าง ๆ ขึ้น เช่น โรคราน้ำค้าง โรคราสนิม โรคราแป้ง โรคยอดเน่า ฯลฯ เกษตรกรจึงใช้ยาปราบศัตรูพืชเพื่อหยุดโรคพืชและแมลง แต่ในฤดูกาลนี้ การกำจัดโรคและแมลงไม่ค่อยมีปัญหามากนัก เกษตรกรยังควบคุมการระบาดของศัตรูพืชได้

1.2 ฤดูร้อน

อยู่ในช่วงประมาณกลางเดือนเมษายน-กลางเดือนพฤษภาคม อุณหภูมิจะอยู่ในช่วง 23° - 26° เซนติเกรด เป็นสภาวะอุณหภูมิที่ไม้ร้อนและไม่หนาวจนเกินไป แต่อย่างไรก็ตามในเขตเขาค้อจะเป็นช่วงที่แล้งที่สุดเนื่องจากฝนทิ้งช่วงไปหลายเดือน ทำให้น้ำที่จะใช้ในการรดถั่วลิสงค่อนข้างขาดแคลน เพราะโดยปกติในเขตพื้นที่เขาค้อ จะไม่มีแหล่งกักเก็บน้ำขนาดใหญ่เลย ส่วนใหญ่จะเป็นลำห้วย ซึ่งจะมีน้ำหลากในตอนฤดูฝน เมื่อฝนทิ้งช่วงได้ 2-3 เดือน จะทำให้น้ำในลำห้วยแห้ง ในช่วงนี้โรคและแมลงไม่ค่อยมาก แต่ปัญหาการขาดแคลนน้ำทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่จะย้อนกลับไปทำในพื้นที่ใกล้แหล่งน้ำ ซึ่งมักจะเป็นพื้นที่เดิม โดยพิจารณาเลือกพื้นที่เดิมที่มีระยะเวลาการปลูกครั้งสุดท้ายประมาณ 1-2 ปี ที่ยังคงมีการสะสมของโรคพืชและแมลง ผลผลิตที่ได้แม้จะได้ใกล้เคียงกับในฤดูหนาว แต่เกษตรกรต้องเสียต้นทุนในการกำจัดโรคพืชและแมลงมากขึ้น เนื่องจากเกษตรกรปลูกถั่วลิสงเป็นอาชีพหลัก จึงยอมเสียต้นทุนการผลิตที่สูง มากกว่าที่จะไม่จัดทำกรเพาะปลูก ซึ่งบางครั้งเกษตรกรต้องประสบกับภาวะขาดทุน เนื่องจากถั่วลิสงเจาตายเพราะไม่มีน้ำเพียงพอ ในบางครั้งในเดือนพฤษภาคมมักจะมีพายุลูกเห็บ และทำให้ถั่วลิสงเสียหาย โดยลำต้นถั่วลิสงอาจจะเป็นส่วนหรือทั้งไร่

1.3 ฤดูฝน

ในฤดูนี้จะเป็นการวัดความสามารถของเกษตรกรในการปลูกถั่วลิ้นเต่า ในฤดูฝนการปลูกถั่วลิ้นเต่าในพื้นที่ลาดชันประมาณ 10-25 องศา เป็นพื้นที่ที่เหมาะสม เพราะถั่วลิ้นเต่าเป็นพืชที่ไม่ชอบน้ำขังหรือดินแฉะ เนื่องจากบางพื้นที่ในแถบตำบลทุ่งสมอ หรืออีกหลายหมู่บ้านของตำบลแควบส์มักจะเป็นภูเขาสูง มีความลาดชัน ตั้งแต่ 30 องศาขึ้นไป แต่เกษตรกรจำเป็นต้องเลือกพื้นที่เหล่านั้นปลูก การปลูกถั่วลิ้นเต่าในพื้นที่ค่อนข้างลาดชันเช่นนี้ จะมีความเสี่ยงในเรื่องของแรงลมและสายฝน หากมีฝนตกหนักหรือลมแรง จะทำให้ต้นถั่วเกิดการหักล้ม แม้ว่าจะมีการทำค้ำและผูกเชือกขนาบลำต้นถั่วไว้แล้วก็ตาม หากต้นถั่วเกิดการหักล้ม จะทำให้ยอดถูกกระแทกหัก ถั่วลิ้นเต่าจะหยุดชะงักการเจริญเติบโต อีกประการหนึ่ง พื้นที่ที่เลือกปลูกนี้ บางครั้งจะซ้ำกับพื้นที่เดิมที่เคยปลูกเมื่อประมาณ 2 ปีมาแล้ว ดังนั้นสภาพดินในพื้นที่จะมีโรคพืชและแมลงสะสมอยู่บ้าง ในฤดูฝนเมื่อพายุฤดูแปรสลับพัดผ่าน พื้นที่ที่อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลหลายๆ สายฝนจะกลายเป็นละอองน้ำฝอย ๆ ที่มีความเข้มข้นกว่าปกติเหมาะสำหรับการวางไข่ของแมลงและการระบาดของโรคพืช การวางไข่ของแมลงต้องอาศัยวางไข่ในใบผักหรือตามซอกใบต่างๆ ของพืชผัก ในบางครั้งมีหนอนรบกวนมากเกษตรกรไม่สามารถเข้าทันได้ ก็จะใช้แรงงานคนในการเก็บหนอนออก จากพื้นที่ค่อนข้างจะชุกและในจำนวนครั้งที่ดี การทำลายปราบศัตรูพืชจะมีจำนวนครั้งที่ถี่ขึ้นตามความถี่ของฝน การขาดความรู้ในการใช้ยา ทำให้เกษตรกรหันไปปรึกษาพ่อค้าคนกลางท้องถิ่นให้ปัจจัยในการผลิตแก่เกษตรกร ซึ่งเกษตรกรจะได้รับยามาหลาย ๆ ประเภท และจะนำยานั้นมาผสมกันในถังน้ำขนาด 200 ลิตรก่อนพ่นยา และด้วยวิธีการพ่นยาที่ไม่ถูกต้อง ความรุนแรงของยาทำให้เกษตรกรเจ็บป่วยและบางรายถึงกับเสียชีวิต ในฤดูฝนต้นทุนค่ายาปราบศัตรูพืชจะสูงกว่าฤดูอื่น ๆ แต่ที่เกษตรกรยังคงปลูกอยู่ เนื่องจากในฤดูฝนราคาถั่วลิ้นเต่าจะสูงมาก โอกาสที่จะได้เงินเป็นจำนวนมากจากการขายผลผลิตเป็นไปได้สูง หากว่าถั่วลิ้นเต่าเจริญเติบโตอยู่รอดจนถึงเก็บเกี่ยว และในฤดูฝนนี้ การปลูกถั่วลิ้นเต่าในพื้นที่ราบมักจะไม่ค่อยได้ผล เพราะสภาพพื้นดินแฉะ ทำให้ถั่วลิ้นเต่าได้รับน้ำมากเกินไป และอุณหภูมิที่ยังคงสูงอยู่

ในฤดูฝนนี้ ปัญหาในเรื่องการให้น้ำถั่วลิ้นเต่ามักไม่ค่อยมี เกษตรกรจะเกรงในเรื่องของศัตรูพืชและสภาวะดินฟ้าอากาศเป็นส่วนใหญ่ ความแปรปรวนของดินฟ้าอากาศอาจจะทำให้ถั่วลิ้นเต่าที่เจริญเติบโตดีของเกษตรกรเสียหายไปได้ทั้งหมดในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ ถึงแม้ว่าในบางครั้งถั่วลิ้นเต่าจะมีลำต้นที่สมบูรณ์ก็ตาม การที่สภาวะดินฟ้าอากาศ โดยเฉพาะในเรื่องของฝนและลมกระหน่ำติดต่อกันหลายวัน อาจจะทำให้กิ่งก้านหักและฉีกได้ง่าย จะเป็นเหตุให้แมลงและโรคพืชเข้าทำลายต้นถั่วลิ้นเต่าในเวลาต่อไป

นอกจากนี้สภาพดินยังเป็นสาเหตุหนึ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการปลูกถั่วลิสงเตา สภาพดินในบริเวณกิ่งอำเภอบางเขนคือมีสภาพเสื่อมโทรมจากการปลูกพืชผักต่าง ๆ เป็นเวลานานนับ 10 ปี การใส่ปุ๋ยเพียงอย่างเดียวโดยไม่ใส่ปุ๋ยคอกทำให้สภาพดินเสื่อมลง การสะสมของศัตรูพืชต่างๆ จึงมีมากและมีปริมาณสูง เป็นเหตุให้เกษตรกรรวมยอมปลูกซ้ำที่เดิมอย่างเด็ดขาดในแต่ละรุ่นของการปลูก

ในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์ ประสบปัญหาเรื่องโรคและแมลงมาก เนื่องจากปัญหาสภาพดินไม่สมบูรณ์ ประกอบกับการใช้ยาไม่เป็นระบบ ต้องเปลี่ยนยาอยู่เรื่อย ๆ และเกษตรกรไม่มีการเผาทำลาย เมื่อต้นถั่วเป็นโรคจะปล่อยให้ต้นตายและหาแหล่งปลูกใหม่ทำให้เป็นแหล่งแพร่เชื้อก่อให้เกิดการสะสมของโรคพืชบริเวณนั้น และเนื่องจากในบริเวณที่เหมาะสมมีจำกัด เกษตรกรไม่สามารถจะเลือกพื้นที่ปลูกให้ไกลจากที่เดิมได้ การระบาดของโรคพืช และแมลงจะสามารถระบาดถึงกันได้ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะประสบปัญหาต่างๆ มากมายเกษตรกรก็ยังยึดเป็นอาชีพหลัก เนื่องจากว่าราคาซื้อขายได้ราคาดีกว่าพืชอื่น และความเป็นแหล่งปลูกที่สำคัญที่สุดของประเทศไทยไม่มีพื้นที่ในเขตอื่น ๆ สามารถปลูกได้เหมือนนั่นเอง

1. ด้านการผลิต

เกษตรกรจะปลูกถั่วลิสงเตาโดยอาศัยความชำนาญและประสบการณ์ในการปลูกที่มีมานานหลายปี สำหรับเกษตรกรผู้ที่ยังเริ่มปลูกก็จะเรียนรู้วิธีการจากเพื่อนเกษตรกรด้วยกัน โดยที่เจ้าหน้าที่เกษตรเข้าไปให้ความรู้บ้างเล็กน้อย ในการเตรียมแปลงปลูกไปจนถึงเก็บผลผลิต เกษตรกรจะจ้างแรงงานตนเองและแรงงานในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายที่เป็นตัวเงินในการต้องจ้างแรงงาน ส่วนใหญ่จะจ้างแรงงานเพิ่มในขั้นตอนการปลูก 2-3 ขั้นตอนเท่านั้น คือ ขั้นตอนเตรียมดินก่อนปลูก ขั้นตอนพรวนดินขณะใส่ปุ๋ยทุก ๆ 20 วัน และขั้นตอนเก็บฝัก พ่อค้าคนกลางได้มีการให้กู้ปัจจัยการผลิตทุกอย่างเมื่อมีปัญหาเรื่องโรคพืชและแมลง เกษตรกรจะไปขอกู้ยาปราบศัตรูพืชและแมลงจากพ่อค้าคนกลาง ซึ่งจะให้เป็นชุด เกษตรกรไม่สามารถเลือกยาชนิดใดชนิดหนึ่ง ส่วนใหญ่เกษตรกรเชื่อถือพ่อค้าคนกลางมาก เมื่อได้ยาเหล่านี้มาแล้ว จะนำมาผสมรวมกันในถังผสมยาและพ่นยาทั่วทั้งแปลง ระยะเวลาพ่นยาจะทำการพ่นยามากครั้ง เมื่อเกิดฝนตกและโรคระบาดในฤดูฝนเกษตรกรพ่นยาปราบศัตรูพืช 3-5 วันต่อ 1 ครั้ง หรือแทบทุกครั้งที่มีฝนตก เพราะเมื่อฝนตกลงมาจะชะล้างตัวยาที่เคลือบใบถั่ว ทำให้เชื้อโรคมียโอกาสเข้าทำลายถั่วลิสงเตาได้ง่าย และมีภูมิโรคใหม่ ๆ เกิดขึ้นเสมอ ๆ เนื่องจากการถือยา เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ในโรคที่เกิดว่าเป็นโรคอะไร เกิดจากเชื้อโรคอะไร ได้แต่คาดคะเนและถามจากเพื่อนเกษตรกรและพ่อค้าคนกลาง ซึ่งพ่อค้าคนกลางจะจัดยาที่คิดว่าจะยับยั้งการเจริญเติบโตของศัตรูพืชนั้นได้

บางครั้งที่ถั่วลิสงเตาในการเก็บฝักครั้งสุดท้ายหรือก่อนสุดท้าย ราคาตกต่ำมาก เกษตรกรพัฒนาาระหนึ่ล้นจากพ่อค้าคนกลางมาแล้ว จะเก็บเมล็ดแห้งไว้ และขายให้พ่อค้าคนกลาง พ่อค้าคนกลางซื้อพันธุ์ถั่วลิสงเตาที่มาจากกรุงเทพฯ จะนำมาผสมกับเมล็ดพันธุ์ที่เกษตรกรขายให้ แล้วหมูนวนมาขายให้กับเกษตรกร บางครั้งจึงพบว่า การปลูกถั่วลิสงเตาบางรุ่น ถั่วลิสงเตามีเปอร์เซ็นต์การงอกต่ำ ต้นไม่สมบูรณ์และไม่มีความต้านทานโรคเลย

2. ด้านแหล่งเงินทุน

เกษตรกรจะใช้เงินทุนของตนเองในการลงทุนซื้ออุปกรณ์การเกษตรเท่านั้น เนื่องจากจากราคาไม่สูงนัก เกษตรกรจัดการเงินด้านการเงินเพื่อใช้ในการซื้อเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ยเคมี และยากำจัดศัตรูพืช โดยแลกเปลี่ยนกับผลผลิตที่เกษตรกรได้กับพ่อค้าคนกลางโดยมีข้อแม้ในการกู้ยืมคือ เกษตรกรต้องขายผลผลิตทั้งหมดให้กับตนเองคนเดียวหรือหากจะขายให้กับผู้อื่น ต้องได้รับคำยินยอมจากตน และถ้าผลผลิตมีมูลค่าเกินกว่าเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ยากำจัดศัตรูพืชแล้ว พ่อค้าคนกลางก็จะจ่ายจ่ายผลตอบแทนเป็นตัวเงินให้กับเกษตรกร ค่าใช้จ่ายในการซื้อวัสดุการเกษตรดังกล่าวมักมีราคาสูงกว่าหรือเท่ากับราคาท้องตลาด แต่พ่อค้าคนกลางสามารถหาซื้อได้ในราคาขายส่ง เนื่องจากพ่อค้าคนกลางทำการซื้อเป็นจำนวนมาก หรือเป็นตัวแทนการจำหน่ายวัสดุการเกษตรนั่นเอง ผลดีของการกู้ยืมแบบนี้ก็คือ เกษตรกรสามารถดำเนินการปลูกถั่วลิสงเตาได้ แม้จะประสบผลขาดทุนก็จะเกิดหนี้ค่างไว้ และพ่อค้าคนกลางจะให้กู้ยืมปลูกอีกในวันต่อไป และค่อยหักหนี้เมื่อขายได้ในรุ่นถัดไป ผลดีส่วนนี้คือพ่อค้าคนกลางทำหน้าที่เสมือนแหล่งเงินทุน เกษตรกรไม่ต้องกู้เงินจากธนาคารต่าง ๆ รวมทั้งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ด้วย แต่ในขณะเดียวกัน การที่พ่อค้าคนกลางทำหน้าที่เสมือนแหล่งเงินทุน ซึ่งมีผลเสียในแง่ที่ว่า เป็นแหล่งเงินทุนที่มีต้นทุนของเงินทุนสูง

3. ด้านการตลาด

เกษตรกรขายผลผลิตทั้งหมดให้กับพ่อค้าคนกลาง เมื่อฝักถั่วลิสงเตาโตพอที่จะเก็บได้แล้ว เกษตรกรจะกำหนดวันเก็บฝัก และล่อนหน้าวันเก็บฝัก 1 วัน เกษตรกรจะบอกพ่อค้าคนกลางไว้ และในวันรุ่งขึ้น พ่อค้าคนกลางจะนำรถบรรทุก ข่ง เครื่องซังน้ำหนัก มารับผลผลิตไป พร้อมทั้งตราราคาตามระดับคุณภาพของถั่วลิสงเตาว่าจะรับซื้อในราคาเท่าไร เกษตรกรไม่มีอำนาจต่อรองกับพ่อค้าคนกลาง เนื่องจากว่าอยู่ในข้อผูกพันในการกู้ยืมปัจจัยการผลิต พ่อค้าคนกลางจะบันทึกไว้เป็นหลักฐานว่าได้รับผลผลิตไปเท่าไร ซึ่งทำให้เกษตรกรคำนวณได้ว่าเมื่อไหร่จึงจะหมดหนี้สิน ในการเก็บฝักนั้นจะเก็บเฉพาะช่วงเช้า เพื่อว่าในช่วงบ่ายพ่อค้าคนกลางจะบรรทุกถั่วลิสงเตาทั้งหมดส่งตลาดกรุงเทพฯ

บางครั้งเกษตรกรจำเป็นต้องใช้เงินสดก่อนที่ภาระหนี้จะหมด เกษตรกรจะ
ลักลอบขายถั่วลิ้นเต่าบางส่วนให้กับพ่อค้าจร โดยเก็บในตอนกลางคืน ก่อนที่จะเก็บฝักส่งพ่อค้า
คนกลางในตอนเช้าและจะเก็บฝักได้เพียงบางส่วนเท่านั้น ราคาขายที่ขายให้กับพ่อค้าจรจะมีราคา
ที่ต่ำกว่าเล็กน้อย แต่ถ้าหากพ่อค้าคนกลางทราบเข้า จะไม่ให้เกษตรกรรายนั้นกู้ยืมปัจจัยการผลิต
อีกเลย ซึ่งเป็นผลเสียแก่เกษตรกรในแง่ที่ว่าหากพ่อค้าจรให้ราคาต่ำกว่ามาก ๆ ก็ไม่สามารถขาย
ได้หมด ต้องเหลือขายให้พ่อค้าคนกลาง